

Noi contribuții privind răscoala populară din 1784 în presa din Germania

Eugen Glück

În ultimii ani, cercetările efectuate în mai multe biblioteci străine au confirmat că desfășurările din 1784 din Transilvania au fost considerate de contemporani un eveniment de importanță internațională. Această concluzie se desprinde și din presa daneză, suedeză, polonă, cehă, austriacă și germană.

Cercetările efectuate recent au dus la identificarea unor noi periodice de pe sol german, ce au făcut eoul mișcărilor conduse de Horea, Cloșca și Crișan. Între ele includem și gazetele Salzburger Zeitung și Oberdeutsche Staats - Zeitung intrucât în epoca respectivă Arhiepiscopia de Salzburg era un stat component al Imperiului German.

Din relatările ziarelor reiese faptul că materialele respective au fost preluate în mare parte din periodicele de la Sibiu, Bratislava și, în special, din oficiosul Wiener Zeitung din capitala habsburgică.

În consecință numeroase știri consună între ele, uneori chiar textual. Au parvenit însă știri și direct din Transilvania, spre exemplu ziarului Salzburg Zeitung. Relatările nu oglindesc cronologia evenimentelor decât în linii foarte mari și sunt publicate pe măsura sosirii lor la redacții.

Fiind vorba de materiale de presă bazate pe știri sosite din depărtare și, în general, necontrolabile, uneori s-au strecurat în articole date eronate, ca de pildă rolul imaginar al lui „Salins”. Câteodată datele sunt rectificate, ca de exemplu privind uriașa sumă găsită la Horea cu ocazia arestării. De cele mai multe ori, asemenea știri rămân la aprecierea posterității.

Presa din Germania, tributară izvoarelor amintite, a publicat cu întârziere informații privind izbucnirea mișcărilor din Transilvania, primele apariții având loc după 1 decembrie și doar sporadic cu câteva zile mai devreme. O întârziere de câteva săptămâni este proprie tuturor țărilor.

În privința cauzelor care au generat ridicarea poporului în 1784, Salzburger Zeitung comunica la 26 noiembrie cititorilor săi date privind acțiunile țăranilor cu scopul de a se elibera din iobăgie prin înrolarea lor în rândurile grănicerilor. Se mai arată că țăranii au refuzat robota și această mișcare cuprinde vreo 10.000 de iobagi. La 7 decembrie se reproduce o depeșă sosită de la Alba-Iulia în care se arată că 8.000 de țărani au refuzat să presteze robota în zona Hațegului. La 1 decembrie s-a tipărit un reportaj din care a reieșit că începând cu luna iunie „s-au sesizat unele conveniri secrete ale țăranilor români”. Izbucnirea mișcării se leagă de adunarea de la Mesteacăn, de unde iobagii intenționau să plece al Alba-Iulia spre a obține echiparea lor „de la depozitul de arme cezaro-crăiesc”. La 3 decembrie aceeași gazetă pomenește despre adunarea autorităților de la Timișoara, care a avut loc încă în luna octombrie, cu scopul de a elibera măsuri pentru prevenirea acțiunilor populare, în special a haiduciei. Reflectând aceeași problemă Privilegirt Mainzer Zeitung și Carlsruher Zeitung din 6 decembrie 1784, precum și Hamburgische Neue Zeitung și Friedens und Kriegs Courier din Nürnberg din ziua următoare reproduceau o știre ce semnală că frământările în rândurile populației rurale au început încă din luna iulie 1784. Frankfurter Journal din 3 decembrie a oferit o descriere mai amplă a acestor desfășurări.

Unele gazete au emis judecăți de valoare mai valabile cu privire la cauzele desfășurărilor. Altonaischer Mercurius din 6 decembrie 1784 sublinia că motivul mișcării rezidă în „tratamentul dur practicat de diverși domni de pământ față de nenorociții de supuși”. Hessen Darmstädtische Privilegirt Land-Zeitung din 18 decembrie menționa că „în această

țară nobilii au ținut mai dur pe supușii lor decât pe sclavi". Relevând disperarea participanților, la 5 ianuarie 1785, aceeași gazetă stabilea: „națiunea română are de pierdut foarte puțin mai chiar nimic”.

Aproape toate periodicile germane au arătat că în Marele Principat al Transilvaniei majoritatea aparține românilor, care numără peste un milion de suflete. În consecință se vorbește constant despre o acțiune românească.

Programul de revendicări este redat în general veridic. Münchener Zeitung din 26 noiembrie 1784 subliniază că în fruntea mișcării stă „un țăran cu nume de Horea”. El dorește „să elibereze națiunea română din scalvie și să îi facă oameni liberi”. Auspurger Ordinäre Zeitungen releva la 10 decembrie 1784 că Horia invocă în sprijinul acțiunilor inițiate de dânsul o scrisoare imperială, redactată cu litere de aur, în care se dispune extirparea nobilimii. La 5 ianuarie 1785, aceeași foaie reproduce o corespondență datată din Alba-Iulia la 2 decembrie 1784, în care se arată că „românii vor ca religia lor schismatică să fie îmbrățișată de toți și să fie răspândită pretutindeni și nu vor să recunoască vreo domnie”. Desigur, acest ultim termen este sinonim cu stăpânirea nobilimii.

În general gazetele din Transilvania evidențiază două aspecte principale ale revendicărilor populare: îndepărtarea nobilimii și crearea unei organizații statale proprii. Este adevărat că această revendicare din urmă uneori apare în forme stranie, fără să ascundă esențialul. Privilegierte Mainzer Zeitung din 31 decembrie 1784 susține pe baza unei scrisori primite din Viena, datată din 18 decembrie 1784, că țelul maselor este „crearea unui regal propriu al românilor”. Altonaischer Mercurius la 7 ianuarie 1785 preciza că „Horea trebuie să-și asume titlul unui rege al Daciei și ori să cucerească Transilvania, ori să moară cu armele în mâini”. Hessen-Darmstädtische Privilegierte Land-Zeitung din 15 și 22 ianuarie 1785, precum și Hamburgische Neue Zeitung din 22 ianuarie oferă o informație similară. Mainzer Zeitung la 5 ianuarie 1785 adaugă că Horea „se laudă că ori va cucerii această provincie, ori va muri cu armele în mâini”. Autorul articolului, exprimând poziția feodalilor germani, cu vădită dușmănie asemuia pe Horea cu Pugaciov și își exprima speranța că „se va prăbuși ca și înaintașul său”.

Toate ziarele din Germania au publicat știri cu privire la dezlănțuirea acțiunilor populare: Ober-Deutsche Staats-Zeitung la 4 decembrie relatează pe larg despre evenimentele de la Mesteacăn și, mai ales, cu privire la încercarea nereușită și fatală a vicecomitetului Hollaki de a pune mâna pe Crișan, ceea ce a provocat dezlănțuirea furiei populare. Hamburgische Neue Zeitung la 15 februarie preciza că mișcarea a izbucnit „fără amestecul intrigii străine”, deci generată de cauze interne. Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts-Zeitung la 1 ianuarie 1785 preciza „că o națiune care până acum a purtat cu supunere cel mai dur jug al sclaviei, a devenit dintr-o dată atât de feroce și nesupusă”.

Desfășurările din Zărand și apoi din Hunedoara au fost redate, în general, cu multe amănunte. Asemenea reportaje puteau fi citite în Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 11 și 13 decembrie. Privilegierte Mainzer Zeitung din 8 decembrie, Friedens und Kriegs Courier din 9 decembrie, Hamburgische Neue Zeitung din 7 decembrie, Frankfurter Journal din 4 și 21 decembrie, Carlsruher Zeitung din 15 și 26 decembrie etc. „Întregul comitat Zărand a fost lovit, nobilii și persoanele din magistrat în parte au fost uciși, în parte izgoniți” - menționa Altonaischer Mercurius din 4 ianuarie 1785.

Bătălia de la Deva a fost descrisă de Privilegierte Hildesheimer Zeitung din 1 ianuarie 1785 și Frankfurter Journal din 11 ianuarie 1785. Scoțând în evidență mulțimea răsculaților, Hamburgische Neue Zeitung la 17 decembrie reproducea constatarea potrivit căreia „fiecare nobil și-a recunoscut aici supușii săi”. Prăbușirea dominației nobiliare și comitatense s-a dovedit a fi de durată. „Sângeros a început luna noiembrie și tot sângeros s-a sfârșit” - conludea Oberdeutsche Staats-Zeitung într-o corespondență recapitulativă tipărită la 3 ianuarie 1785. Remarcăm în special descrierea evenimentelor de la Hălmașiu, care cuprinde elemente inedite. Ele pot fi citite și în Salzburger Zeitung din 21 decembrie.

1784 și Münchner Zeitung din 11 ianuarie 1785.

Salzburger Zeitung a publicat amănunte și cu privire la întinderea acțiunilor în comitatul Arad. La 3 decembrie anunța că orașul Arad este puternic păzit împotriva maselor. La 8 decembrie informa despre întâmplările din Petriș, Săvârșin, Odvoș ș.a.. Totodată a dat glas lămurilor manifestate de elementele suprapuse din Giula (Comitatul Bichiș, azi R.U.) că răscoala se va întinde până acolo. Informații similare pot fi lecturate în Frankfurter Journal din 3 decembrie, Carlsruher Zeitung și Privilegierte Mainzer Zeitung din 6 decembrie precum și Friedens und Kriegs Courier din 8 decembrie. „Sosesc știri funeste din Transilvania, Banatul de Timișoara și mai ales comitatul Arad” - glăsuia Hamburgische Neue Zeitung din 3 decembrie 1784.

O serie de articole au relatat întinderea mișcării spre centrul Transilvaniei. O corespondență provenită din Cluj, datată din 15 noiembrie și publicată de Salzburger Zeitung în numerele din 7 și 8 decembrie 1784, arată că masele răsculate au cauzat conților Torockzai o pagubă de 30.000 fl. La 26 decembrie aceeași gazetă vorbea de daune în valoare de 120.000 fl. Privilegierte Hildesheimer Zeitung știa la 23 decembrie despre pagubele suferite de familia Bánffy, care totalizau 200.000 fl. Correspondența reproducă de Hessen-Darmstädtsche Privilegierte Land-Zeitung la 30 noiembrie menționa că în centrul Transilvaniei masele au format unități compacte și înaintează în trei coloane. La 12 ianuarie 1785 se publică în Privilegierte Mainzer Zeitung o scrisoare datată din Cluj la 14 decembrie în care se face cunoscut că unități țărănești, de 14 zile se găsesc în apropiere. Se înțelege că în orașul de pe Someș domnea spaima în rândurile privilegiaților. Frankfurter Journal la 6 decembrie dezvăluia cititorilor că din acest motiv porțile Clujului sunt închise. Privilegierte Mainzer Zeitung din 29 decembrie și Münchner Zeitung din 4 ianuarie 1785 știau despre măsurile de siguranță adoptate de căpeteniile urbei. Oberdeutsche Staats-Zeitung în numărul din 27 ianuarie 1785, preciza că la Cluj porțile orașului se închid la ora 5 după masă. Stau de veghe 150 paznici, iar noaptea 300. Străinii pot intra numai cu acte doveditoare. În exemplarul gazetei Salzburger Zeitung din 8 decembrie se face cunoscută înarmarea nobililor aflați la Cluj, precum și planul unei insurecții generale nobiliare. Münchner Zeitung la 4 ianuarie 1785 informa cititorii că unitățile conduse de Horea s-au apropiat de Cluj la o depănare de o oră de mers. Altonaischer Mercurius din 17 decembrie menționa că mișcarea populară a cuprins vreo 150 de sate.

Numeroase vești consemnează faptul că situația revoluționară a existat pe întreg teritoriul Transilvaniei. Oberdeutsche Staats-Zeitung din 21 ianuarie a reproduș o știre primită din Muncaci (azi Ungaria) cu privire la desfășurările din Maramureș, respectiv Sighetu-Marmației. Mișcările au determinat autoritățile să dispună dislocarea unui batalion în zonă. În Banat domnea în rândurile privilegiaților și autorităților teama. Friedens und Kriegs Courier la 9 decembrie 1784 susținea că acest pericol este cu atât mai real cu cât locuitorii Banatului sunt „frați” (în orig. „frati” cu aceștia). Privilegierte Hildesheimer Zeitung din 13 ianuarie 1785 încunoștința cititorii săi de faptul că ei intenționează să intre în Banatul Timișan. Hessen - Darmstädtsche Privilegierte Land-Zeitung la 8 ianuarie preciză că trupele imperiale au blocat Poarta de Fier din Banat tocmai din acest motiv. În realitate, autoritățile se temeau de haiduci, care opereau de multă vreme în zonă. Frankfurter Journal din 4 decembrie 1784 evalua numărul lor la vreo 5000. În ceea ce privește compoziția lor, Hamburgische Neue Zeitung preciza la 3 decembrie și faptul că ei sunt amestecați cu supuși „turci”, înțelegând prin aceștia desigur haiducii proveniți din Muntenia. Friedens und Kriegs Courier din 19 ianuarie 1785 relatează că mișcările s-au întins până și în părțile bihorene. Salzburger Zeitung din 15 decembrie 1784 comunică vestea că la Oradea episcopul Kolonich a înființat o gardă personală compusă din 30 de oameni și că ar intenționa sporirea acesteia la 300. Alte materiale informau despre situația de la Baia Mare, considerată la fel foarte amenințată. Ele au văzut lumina tiparului în Salzburger Zeitung din 15 decembrie 1784. Frankfurter Journal din 28 ianuarie și Privilegierte Mainzer Zeitung din 31 ianuarie 1785

aminteau de un sinod ținut de 18 clerici români din scaunul Odorheiului. În numele lor preotul unit Petre Pop a adresat o scrisoare lui Horea în care se arată „că ei îl așteaptă acolo”.

Problema unui ajutor provenit din Moldova și Muntenia de asemenea a găsit loc în coloanele ziarelor germane. Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts-Zeitung la 8 ianuarie 1785 relatează că „principele din Moldova trebuie să așeze la graniță oameni ca să împiedice supușii săi să acționeze”, după cum fac mulți locuitori din Muntenia și se alătură acestor rebeli... Știri similare au apărut în Frankfurter Journal și Altonaischer Mercurius din 8 respectiv 14 ianuarie 1785.

Presa germană a făcut legătura între desfășurările din Transilvania și mișcările ce au avut loc în Ungaria și Slovacia. Altonaischer Mercurius din 13 ianuarie 1785 arată că „în numeroase comitate focul trebuie să ardă sub cenușă”. Friedens und Kriegs Courier din 27 ianuarie și Privilegirte Hildesheimer Zeitung din 15 februarie 1785 au tipărit reportaje despre desfășurările din comitatul Nitra.

Ca urmare la desfășurările din luna noiembrie și decembrie 1784, Privilegirte Mainzer Zeitung din 24 decembrie observa „întreaga Transilvanie este într-o mare neliniște”. Reflectând la această concluzie, unele ziare au căutat să evalueze proporțiile mișcării, difuzând date despre componența socială și numărul celor care s-au ridicat împotriva împilării. Dintre acestea spicuim știrea apărută în Carlsruher Zeitung la 8 ianuarie 1785, în care semnala pe lângă masa țăranilor români și participarea unor muncitori de mină germani la evenimentele de la Deva. Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts-Zeitung din 25 decembrie 1784 vorbea despre ralierea unor dezertori ai armatei imperiale cetelor de luptători.

Primele informații apărute la începutul lunii decembrie evaluează numărul participanților la mișcările în curs de aproximativ 15.000 oameni. Acest efectiv este menționat și în Frankfurter Journal din 3 decembrie, Carlsruher Zeitung din 6 decembrie, Friedens und Kriegs Courier din 7 decembrie 1784 ș.a. Münchner Zeitung din 30 noiembrie aprecia masa luptătorilor la 20.000 oameni. Aceeași părere apare în Privilegirte Mainzer Zeitung din 10 decembrie și Frankfurter Journal din ziua următoare, ca modificare la știrea difuzată cu o săptămână mai devreme. Cea mai ridicată cifră cunoscută nouă apare la 10 ianuarie 1785 în Altonaischer Mercurius în care se vorbește de 30.000 luptători.

Mai multe evaluări au fost publicate în legătură cu operațiile ce au avut loc în diverse zone. Astfel, Friedens und Kriegs Courier din 10 decembrie 1784 aprecia numărul răsculaților din zona situată între Deva și Alba-Iulia (mijlocul lunii noiembrie), la aproximativ 13.000. Aceeași gazetă, la 6 ianuarie 1785, aprecia că în părțile Turdei se află 9.000 de oameni înarmați.

Presa din Germania a rămas multă vreme dezorientată cu privire la persoana conducătorilor populari din Transilvania. Făcând abstracție de la știrile eronate privind imaginarul „Salins” apar relatări care identifică pe Horea cu călugărul Sofronie, care a condus cu peste un deceniu mai devreme o mișcare populară în Transilvania și care apoi se retrăsese în Muntenia. Au fost difuzate știri privind faptul că Horea ar fi fratele episcopului ortodox din Marele Principat al Transilvaniei sau fost subofiter în armata imperială. Numele lui Cloșca apare rar, iar despre Crișan se face amintire doar începând cu arestarea lui. Treptat, totuși s-a făcut oarecare lumină în aceste probleme. Altonaischer Mercurius la 10 ianuarie 1785 informează despre drumul lui Horea la Viena pe care îl făcuse cu patru ani mai devreme. O prezentare mai veridică a personalității lui Horea și Cloșca s-a făcut cititorilor de către Friedens und Kriegs Courier din 29 ianuarie, Frankfurter Journal din 31 ianuarie și Privilegirte Mainzer Zeitung din 21 martie 1785.

Izbucnirea mișcărilor populare a suprins autoritățile militare imperiale din Transilvania și până la sosirea unui ordin explicit din partea împăratului s-au abținut de la acțiuni de proporții. Una din manevrele menite să câștige timp a constituit-o armistițiul de la

Tibru, încheiat de lt. col. Schultz. Mai multe gazete au raportat despre acest eveniment, scoțând în evidență răspunsul dat de reprezentantul poporului înarmat mandatarului imperial, fără să-l nominalizeze. Friedens und Kriegs Courier la 21 decembrie cita acest răspuns în felul următor: „În final crunta sclăvie ne-a contrâns la acest pas”, Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 13 decembrie a redat și cuvintele: „Domnule, să nu credeți dumneavoastră că noi am încurajat fără temei și fără o necesitate stringentă să trecem la acest pas?”.

Desfășurările din Transilvania au zguduit realmente Imperiul habsburgic angajat concomitent într-o demonstrație de forță împotriva Olandei pe care voia să o oblige la concesii. În ultimă instanță împăratul era gata să provoace și un război cu caracter european. Evenimentele din Transilvania și eventualele lor urmări puneau în discuție soliditatea internă a imperiului. „Neliniștea din Transilvania continuă se reține într-o măsură nemaiauzită atenția împăratului” - concluziona Hamburgische Neue Zeitung din 31 decembrie 1784. Reflectând asupra implicațiilor majore pe care le puteau avea evenimentele din Transilvania, Privilegirte Hildesheimer Zeitung din 18 ianuarie 1785 preciza: „Neliniștea din Transilvania ne face într-adevăr ca ea să ne preocupe mai mult decât problema olandeză”. Nu e de mirare - așa cum observa Carlsruher Zeitung din 9 decembrie 1784 - că situația din Transilvania a dus la modificarea dispozițiilor date cu privire la mobilizarea trupelor.

Presa din statele germane a oferit un spațiu considerabil intervenției imperiale. Au fost publicate decretele privind amnistiarea celor care depun armele, cu excepția căpeteniilor, precum și antrenarea clerului ortodox și altor elemente cu influență în acțiunea de pacificare. Astfel, Friedens und Kriegs Courier din 25 ianuarie 1785 menționa activitatea episcopului Petru Petrovici din Arad, iar Hamburgische Neue Zeitung din 11 ianuarie pe cea a episcopului Nichitici al Transilvaniei. Măsurile militare luate de împărat au fost inaugurate cu numirea unui nou comandant general, cu sediul la Sibiu, în persoana generalului Fabris. Anchetarea cauzei care au dus la răbufnirea nemulțumirii populare a fost încredințată contelui Jankovich și generalului Papilla. Aceste comunicate pot fi citite în mai toate gazetele vremii, ca de pildă în Frankfurter Journal din 4 decembrie 1784.

Multe știri privesc proporțiile pregătirilor militare. Hamburgische Neue Zeitung la 1 ianuarie 1785 arăta că opt regimente de linie sunt dislocate din Ungaria, iar la granița Transilvaniei cu Țara Românească se organizează un cordon militar izolator. Privilegirte Hildesheimer Zeitung din 6 ianuarie știa de șapte regimente dislocate. Pregătirile militare au continuat până în mijlocul lunii ianuarie. Doar o corespondență datată din Viena la 15 ianuarie și publicată de Privilegirte Mainzer Zeitung din 26 ianuarie menționează că regimentele consemnate din cauza evenimentelor din Transilvania au primit ordin de marș spre Olanda.

O mulțime de reportaje descriu operațiile militare desfășurate în zona Munților Apuseni. Altonaischer Mercurius din 7 ianuarie 1785 a oferit o sinteză destul de clară privind dezlănțuirea ofensivei generale a armatei cezaro-crăiești. Gazetele au publicat pe parcurs, informații fragmentare privind unele sectoare de luptă. Este semnificativă relatarea apărută la 7 decembrie 1784 în Münchner Zeitung privind desfășurarea unei ciocniri ce a avut loc între răsculați și unitățile imperiale. De fapt este vorba despre evenimentele de la Sălcia. Hessen-Darmstädtische Privilegirte Land-Zeitung la 28 decembrie a descris ambuscada în care răsculații au nimicit unitatea comandată de lt. Mesterházi. Privilegirte Mainzer Zeitung din 3 ianuarie și Carlsruher Zeitung din 3 ianuarie 1785 au prezentat acțiunea condusă de maiorul Stojanich în zona Deva-Brad-Hălmagiu, redând însă versiunea oficială. Neue Hamburgische Zeitung din 4 ianuarie 1785 a difuzat amănunte despre intervenția unității militare comandate de lt. col. Kray, care venise în ajutorul trupelor conduse de maiorul Stojanich precum și rezistența răsculaților la Criscior.

Paralele cu relatările privind acțiunile armate ale trupelor imperiale, începând cu a

două decadă a lunii decembrie se scurge de la Viena spre Germania știri potrivit cărora răscoala se retrag în munți sau fug în Muntenia. Asemenea știri provenite din surse oficiale au văzut lumina tiparului în Altonaischer Mercurius din 20 și 21 decembrie și Privilegierte Hildesheimer Zeitung din 28 decembrie 1784. Primul, pe lângă presiunea trupeilor mai invocă și lipsa de alimente ce gravează cetele lui Horea. Totuși, nu toate informațiile au fost atât de optimiste din punctul de vedere al privilegiaților. Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 27 decembrie observa că nu se poate aștepta la o iminentă prăbușire a acțiunilor populare. Altonaischer Mercurius în aceeași zi rectifică informația lui precedentă, arătând că „răscoala din Transilvania nu este încă peste tot liniștită. Dacă răscoala sunt alungați de trupe dintr-o localitate, atunci ei se adună în alie trei părți”. Sfârșitul confruntărilor este vestit cu mare întârziere, unele gazete menționând și iarna deosebit de grea ce s-a abătut asupra zonei de operații. Asemenea articole au fost publicate în Carlsruher Zeitung din 5 februarie și Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 7 martie 1785.

În ultima fază a relatărilor privind ostilitățile, foile au început să publice un bilanț al pierderilor umane. Hamburgische Neue Zeitung din 25 ianuarie 1785 considera că luptele de 4.200 rebeli le-a costat viața sau libertatea”. Altonaischer Mercurius din 7 februarie vorbea de 4.000 morți din rândurile maselor populare. Altonaischer Mercurius din 22 februarie și Oberdeutsche Staats Zeitung din 3 martie aprecia pierderile armatei la 25 soldați, un plutonier și doi ofițeri morți, precum și 37 răniți, iar a nobililor la vreo 200 morți.

Ziarele din Germania oglindesc preocuparea autorităților de a pune mâna pe conducători, în special a lui Horea, Cloșca și Crișan. Îngrijorarea lor a fost cu atât mai mare cu cât se răspândește vestea, reproducă și de Frankfurter Journal din 10 ianuarie și Hessen-Darmstädtische Privilegierte Land-Zeitung din 18 ianuarie 1785, potrivit căreia Horea a scăpat în Muntenia. Cu atât mai ușurat au respirat privilegiații când au primit vestea că Horea și Cloșca au fost reținuți. Desfășurările pot fi cunoscute din relatările amănunțite publicate de Frankfurter Journal din 22 și 28 ianuarie, Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 22 ianuarie, Privilegierte Mainzer Zeitung din 24 ianuarie și Hamburgische Neue Zeitung din 25 ianuarie 1785. Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung la 8 februarie a relatat despre actele curajoase ale unui preot ortodox, care a apostrofat soldații care îi escortau pe Horea și Cloșca și și-a exprimat admirația pentru conducătorii răscoalei populare. În tot cazul, soarta lor era pecetluită. Hamburgische Neue Zeitung a și menționat că „se va intenta la Alba-Iulia un proces care va fi scurt, dar exemplar”.

Cu o anumită întârziere a ajuns în Germania vestea privind arestarea lui Crișan, semnalată de Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 1 martie, Altonaischer Mercurius din 3 martie precum și Hamburgische Neue Zeitung din 4 martie 1785.

Unele reportaje au relevat drumul lui Horea și Cloșca la Alba-Iulia și paza severă instituită în jurul lor, în temnița cetății. Asemenea articole au apărut în Hamburgische Neue Zeitung din 1 februarie 1785 și Altonaischer Mercurius din 7 martie. O serie de vești au fost difuzate despre desfășurarea anchetei. Frankfurter Journal din 15 martie și Privilegierte Mainzer Zeitung din ziua următoare au subliniat că Horea nu recunoaște nimic. Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 31 ianuarie și Friedens und Kriegs Courier au relevat că Horea ar fi fascinat că se va destăinui numai împăratului și în acest scop va fi transferat la Viena. Nu au lipsit nici informațiile care pretindeau a ști că țărani români pregătesc eliberarea capetenilor încarcerate. Friedens und Kriegs Courier din 23 februarie 1785 a și menționat că nu va fi „pace” în Transilvania „până când conducătorii nu vor fi puși pe picior de libertate”. La 14 februarie Altonaischer Mercurius a menționat că „curierul care a sosit miercuri din Transilvania a adus vestea neplăcută că se văd mai multe cete de țărani români răscoalați, care vor să elibereze pe conducătorii lor captivi. Horea și Cloșca”. Hessen-Darmstädtische Privilegierte Land-Zeitung din 9 martie 1785 a citat o corespondență provenită din Viena, care vorbea despre o mișcare în curs în favoarea eliberării lui Horea.

În același timp comisarul imperial Jankovich a căutat să convingă țărani români de

faptul că Horea este într-adevăr în captivitate. *Friedens und Kriegs Courier* din 5 martie și *Hamburgische Neue Zeitung* din 8 martie au semnalat faptul că Horea a fost escortat sub pază militară în scopul de mai sus în satele situate între Alba-Iulia și Deva.

La mijlocul lunii martie 1785 au apărut reportaje cu privire la tragicul sfârșit al lui Crișan și procedura inumană față de cadavrul său, tras pe roată, tăiat în patru și expus în diverse puncte. În acest sens au informat *Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung* din 10 martie, *Altonaischer Mercurius* din 15 martie și *Friedens und Kriegs Courier* din 17 martie.

Toate gazetele văzute de noi au publicat știri cu privire la executarea lui Horea și Cloșca. *Hessen-Darmstädtische Privilegierte Land-Zeitung* la 22 martie semna la pronunțarea sentinței capitale. Execuția a fost redată cu lux de amănunte, chiar cu elemente dezgustătoare. Dintre acestea spicuim articolele din *Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung* din 18 și 25 martie, *Hamburgische Neue Zeitung* din 22 martie, *Friedens und Kriegs Courier* din 22 și 30 martie, *Frankfurter Journal* din 28 martie, *Privilegierte Mainzer Zeitung* din 23 și 30 martie etc. *Altonaischer Mercurius* din 4 aprilie 1785 cita ultimele cuvinte rostite de Horea, care declarase „eu mor pentru națiune”.

Mai multe gazete din Germania au relevat interesul vienezilor față de căpeteniile răscopalei. *Altonaischer Mercurius* din 18 februarie semna că în capitala imperială este răspândită fraza „a la Horea” și rasul, „a la Valaque!”. Aceeași gazetă din 1 februarie și *Hamburgische Neue Zeitung* din 11 februarie știau de faptul că la Viena circulă portretele lui Horea. Mai mult, *Friedens und Kriegs Courier* din 17 februarie 1785 aflăm de faptul că venizii l-ar vedea cu plăcere pe Horea. La știrea că el apăruse în capitala imperială s-a și adunat o mare mulțime.

Gazetele din Germania cuprind o seamă de date cu privire la represaliile aplicate răsculaților. *Altonaischer Mercurius* arată că deținuții au fost duși la Alba-Iulia pe două căruțe. Execuțiile au fost pe larg prezentate. *Frankfurter Journal* din 27 decembrie, *Privilegierte Mainzer Zeitung* din 29 decembrie 1784 și *Privilegierte Hildesheimer Zeitung* din 31 martie 1785 au relatat despre tragerea în țepăa a lui Uibaru și a celorlalte căpetenii căzute în captivitatea comitatului Alba. La fel, este descrisă executarea răsculatului Miho la Sebeș.

Au fost difuzate și unele știri despre cei încarcerați. *Carlsruher Zeitung* a informat cititorii la 26 ianuarie 1785 că cei din temnița comitatului Alba primesc zilnic doar o rație de pâine, fără alte alimente. *Altonaischer Mercurius* la 1 aprilie 1785 a subliniat că vreo 800 deținuți au fost eliberați de comisia de anchetă imperială. *Privilegierte Hildesheimer Zeitung* a doua zi a încunoștințat cititorilor săi că vreo 150 oameni vor fi judecați de tribunalul comitatului Alba „după legile țării”.

Unele informații târgesc orizontul cunoștințelor noastre cu privire la măsurile de siguranță adoptate de autorități. *Altonaischer Mercurius* și *Frankfurter Journal* din 21 ianuarie 1785 descriu strângerea armelor deținute de țărani. Gazeta din urmă relatează că la Baia de Arieș au fost confiscate 40 lănci și 23 puști. *Privilegierte Mainzer Zeitung* la 18 februarie 1785 menționează că în toate comitele sunt dislocate unități militare. *Hessen-Darmstädtische Privilegierte Land-Zeitung* din 19 aprilie publica repartizarea nouă a garnizoanelor din Transilvania, cele mai puternice fiind cantonale la Cluj, Sibiu, Făgăraș, Mediaș. *Frankfurter Journal* la 18 februarie scria despre planul comasării satelor ca autoritățile să poată supraveghea mai bine populația. *Privilegierte Mainzer Zeitung* din 28 februarie și *Hessen-Darmstädtische Privilegierte Land-Zeitung* în 4 martie au expus planul nobiliar de a expulza răsculații în Bucovina. Tot *Privilegierte Mainzer Zeitung* din 11 aprilie și *Altonaischer Mercurius* din 14 aprilie au relatat despre angajamentul domnului fanariot din Țara Românească de a expulza răsculații refugiați acolo.

Relatările presei din Germania confirmă faptul că lupta maselor populare nu s-a încheiat prin încetarea ostilităților de anvergură la mijlocul lunii decembrie 1784. *Hessen-Darmstädtische Privilegierte Land-Zeitung* din 15 februarie arată că „românii dintr-un alt colț

al Transilvaniei au început o nouă neliniște". Cu o zi în urmă Privilegierte Mainzer Zeitung aprecia că la mișcare participă 1.000 oameni. Auspurger Ordinäre Zeitungen la 17 martie 1785 semnală acțiunea unei cete compusă din vreo 400 oameni și care au surprins nobilii din satul „Datos". La 5 aprilie Altonaischer Mercurius relatează despre interceptarea grupului condus de Nicola Pop, care vroia să organizeze trecerea unui grup de 600 oameni în Muntenia. Concluzionând caracteristicile situației, Frankfurter Kaiserl. Reichs-Ober-Post-Amts Zeitung din 8 aprilie menționa că trupele imperiale „nu se pot crede în siguranță".

Desigur, mulțimea informațiilor publicate de organele de presă amintite în general au filtrat datele obținute prin optica susținătorilor regimurilor feudale-absolutiste, care recepționau într-o măsură sau alta ideile iluministe, respectiv iosefine. Așa se explică spațiul întins acordat fenomenelor secundare ca: omoruri, devastări, incendieri. În același timp, ei au sesizat destul de obiectiv cauzele și scopurile mișcării și nu au cruțat de critică nobilimea conservatoare din Transilvania. Nu putem uita nici faptul că, deși unele știri au fost inexacte sau eronate, totuși cititorii gazetelor respective și-au putut da seama de proporțiile mișcării și de importanța ei europeană.

În tot cazul informațiile de mai sus întregesc imaginea noastră privind ecoul răscoalei populare din 1784 pe plan european.

New contributions concerning the revolt from 1784 seen by the press from Germany (Summary)

The German periodical press reflected echoes of the Transylvanian revolt through the angle of an upholder of the feudal system. A vast space was given to secondary phenomenous: manslaughters, fires. In the same time, the German press noted fairly the causes and the goals of the revolt; the conservative aristocracy from Transylvania was criticized. This study completes the image about echoes of the revolt from 1784-1785 on European ground.